

ΘΑΛΗΣ - ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΕΡΓΟ

Η Ελλάδα από τον Β' Παγκόσμιο στον Ψυχρό Πόλεμο
Διεθνείς Σχέσεις και εσωτερικές εξελίξεις

MIS 380436

Επιστημονικά υπεύθυνος: Καθηγητής Νικόλαος Μαραντζίδης

ΕΚΘΕΣΗ ΔΙΑΧΥΣΗΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

Νοέμβριος 2015

Νικόλαος Μαραντζίδης

Καθηγητής

Τμήμα Βαλκανικών, Σλαβικών, και Ανατολικών Σπουδών

Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Θεσσαλονίκη, Νοέμβριος 2015

ΕΚΘΕΣΗ ΔΙΑΧΥΣΗΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το ερευνητικό έργο με τίτλο «ΘΑΛΗΣ-ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ-Η Ελλάδα από τον Β' Παγκόσμιο στον Ψυχρό Πόλεμο. Διεθνείς Σχέσεις και εσωτερικές εξελίξεις» με κωδικό ΟΠΣ 380436, εκτελέστηκε στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» (Ε.Π.Ε.Δ.Β.Μ.) 2007-2013, Άξονας Προτεραιότητας 11: «Ενίσχυση του ανθρώπινου κεφαλαίου για την προαγωγή της έρευνας και της καινοτομίας στις 3 Περιφέρειες Σταδιακής Εξόδου» και συγχρηματοδοτήθηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.) και από εθνικούς πόρους, μέσω του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (Π.Δ.Ε.) του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων και διήρκεσε συνολικά 46 μήνες, από τον Φεβρουάριο του 2012 έως το τέλος του Νοεμβρίου 2015.¹

Το αντικείμενο της ερευνητικής προσπάθειας ήταν η μελέτη της Ελλάδας στον Ψυχρό Πόλεμο – από τις αρχές έως σχεδόν και τα τέλη του – και η εξέταση της χώρας τόσο στο επίπεδο των διεθνών σχέσεων της όσο και στο επίπεδο των εσωτερικών της διεργασιών και εξελίξεων. Βασικό στοιχείο της ανάλυσης υπήρξε θέληση να ξεπεράσουμε τον κατά καιρούς βαθύ ελληνοκεντρισμό που διακατέχει προηγούμενες μελέτες και να εξετάσουμε σχέση των δικών μας υποθέσεων με τα διεθνή όρια, λαμβάνοντας υπόψη πως πολλές παράμετροι προσδιορίζονται από αυτή την δυναμική σχέση και από το ίδιο το διεθνές πλαίσιο της εποχής. Έτσι, η εξέταση των εσωτερικών εξελίξεων και των διεθνών σχέσεων της Ελλάδας έλαβε χώρα όχι υπό ένα στενό ελληνοκεντρικό πρίσμα αλλά μέσα στο πλαίσιο των σχέσεων και των δυναμικών που διαμόρφωσε ο Ψυχρός Πόλεμος.

Το έργο αποτελείται από ένα και μοναδικό υποέργο, με τίτλο: «Η Ελλάδα από τον Β' Παγκόσμιο στον Ψυχρό Πόλεμο. Διεθνείς Σχέσεις και εσωτερικές εξελίξεις», το οποίο χωρίστηκε σε τρεις Δράσεις, σύμφωνα με γεωγραφικά κριτήρια. Η πρώτη Δράση, με τίτλο «Η Ελλάδα και η Ανατολική Ευρώπη στις αρχές του Ψυχρού Πολέμου» απασχολήθηκε με την έρευνα των σχέσεων της Ελλάδας με την πέραν των Βαλκανίων Ανατολική Ευρώπη, με

¹ Το έργο, όπως όλα τα ερευνητικά έργα ΘΑΛΗΣ, επεκτάθηκε υποχρεωτικά για δύο μήνες (Οκτώβριο-Νοέμβριο 2015) με υπουργική εντολή.

επιστημονικό επικεφαλής τον Καθηγητή του Πανεπιστημίου Μακεδονίας (Τμήμα Βαλκανικών, Σλαβικών, και Ανατολικών Σπουδών) Νικόλαο Μαραντζίδη. Η δεύτερη Δράση, με τίτλο «Η Ελλάδα και ο δυτικός κόσμος στις αρχές του Ψυχρού Πολέμου» απασχολήθηκε με την έρευνα των σχέσεων της Ελλάδας με τον δυτικό κόσμο, και πιο συγκεκριμένα τις χώρες της δυτικής Ευρώπης, τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και το ΝΑΤΟ. Ο επιστημονικός επικεφαλής της Δράσης είναι ο Ευάνθης Χατζηβασιλείου, Αναπληρωτής Καθηγητής Ιστορίας του Μεταπολεμικού Κόσμου στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Η τρίτη Δράση, με τίτλο «Η Ελλάδα και τα Βαλκάνια στις αρχές του Ψυχρού Πολέμου» απασχολήθηκε με την έρευνα των σχέσεων της Ελλάδας με τα βαλκανικά κράτη του «σιδηρού παραπετάσματος», και πιο συγκεκριμένα τις χώρες της πρώην Γιουγκοσλαβίας, την Αλβανία, τη Βουλγαρία, και τη Ρουμανία. Ο επιστημονικός επικεφαλής της Δράσης είναι ο Ιάκωβος Μιχαηλίδης, Αναπληρωτής Καθηγητής Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του τομέα Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας, Λαογραφίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Τα παραδοτέα διάχυσης ανά Δράση σύμφωνα με το Τεχνικό Δελτίο είναι διαθέσιμα στον Πίνακα 1 (για την πλήρη λίστα παραδοτέων βλ. αντίστοιχη Έκθεση Συντονισμού).

Πίνακας 1: Παραδοτέα διάχυσης ανά Δράση.

ΔΡΑΣΗ	ΠΑΡΑΔΟΤΕΑ ΔΙΑΧΥΣΗΣ
1	Π1.5.1. Τέσσερις ανακοινώσεις/δημοσιεύσεις Π1.5.2. Έκδοση συλλογικού τόμου με επιστημονικά άρθρα από τις ερευνητικές ομάδες 1 και 3 Π1.5.3. Συγγραφή μονογραφίας Π1.5.4. Δημιουργία ιστοσελίδας του προγράμματος
2	Π2.5.1. Πέντε ανακοινώσεις/δημοσιεύσεις Π2.5.2. Ένας συλλογικός τόμος στον οποίο θα αξιοποιηθούν τα πορίσματα της σχετικής έρευνας
3	Π3.5.1. Τέσσερις ανακοινώσεις/δημοσιεύσεις Π3.5.2. Έκδοση συλλογικού τόμου με επιστημονικά άρθρα από τις ερευνητικές ομάδες 1 και 3

ΔΙΑΧΥΣΗ ΔΡΑΣΗΣ 1

Όσον αφορά την πρώτη Δράση, έλαβαν χώρα οκτώ εισηγήσεις σε ελληνικά και διεθνή συνέδρια, σύμφωνα με τις συμβατικές υποχρεώσεις των ερευνητών που συμμετείχαν στο παραδοτέο 1.5.1. Η πλήρης λίστα των ανακοινώσεων βρίσκεται στον Πίνακα 2.

Πίνακας 2: Ανακοινώσεις/Δημοσιεύσεις Δράσης 1.

ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ	ΤΙΤΛΟΣ	ΣΥΝΕΝΔΡΙΟ	ΤΟΠΟΣ/ΦΟΡΕΑΣ	ΗΜ/ΝΙΑ
Αντωνίου, Γιώργος	Holocaust Commemoration in cold war and post cold war Greece	Holocaust Memorial Days in the EU: the challenges of commemoration in the 21 st century	Fondazione Memoriale della Shoah di Milano, Μιλάνο, Ιταλία	14.04.15
Δορδανάς, Στράτος	«Έχει θετική άποψη για το καθεστώς»: Οι Έλληνες της Ανατολικής Γερμανίας και η Στάζι	Η Ελλάδα στον Ψυχρό Πόλεμο: Από την Απελευθέρωση μέχρι το 1989. Διεθνές πλαίσιο και εσωτερικές εξελίξεις	Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη, Ελλάδα	14.11.15
Fokasz, Nikosz	«Τι να κάνουμε σαν Έλληνες;» Έλληνες πολιτικοί πρόσφυγες και η εξέγερση του 1956 στην Ουγγαρία	Η Ελλάδα στον Ψυχρό Πόλεμο: Από την Απελευθέρωση μέχρι το 1989. Διεθνές πλαίσιο και εσωτερικές εξελίξεις	Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη, Ελλάδα	14.11.15
Καλύβας, Στάθης	Οι Έλληνες κομμουνιστές στο τέλος του Ψυχρού Πολέμου	Η Ελλάδα στον Ψυχρό Πόλεμο: Από την Απελευθέρωση μέχρι το 1989. Διεθνές πλαίσιο και εσωτερικές εξελίξεις	Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη, Ελλάδα	15.11.15
Μαραντζίδης, Νίκος	The Greek civil war and the international communist system	Polish-Greek seminar: Polish People’s Republic and the civil war in Greece	Institute of National Remembrance, Στεπτίνο, Πολωνία	14.06.13
Πασχαλούδη, Ελένη	Η Εθνική Αντίσταση στον επετειακό χάρτη της μεταπολεμικής Ελλάδας	Κατοχική βία, 1939-1945: η ελληνική και ευρωπαϊκή εμπειρία	Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων & Δήμος Νικολάου Σκουφά, Κομμένο, Άρτα	17.08.14
Τσίβος, Κώστας	The Polish-Czech cooperation through the operation “S”	Polish-Greek seminar: Polish People’s Republic and the civil war in Greece	Institute of National Remembrance, Στεπτίνο, Πολωνία	14.06.13
Wudalas, Angelica	The Greek political refugees in Poland Peoples Republic – medical care – Hospital No 250 in Dziwnow	Polish-Greek seminar: Polish People’s Republic and the civil war in Greece	Institute of National Remembrance, Στεπτίνο, Πολωνία	14.06.13

Οι εν λόγω ανακοινώσεις βασίστηκαν εν μέρει ή εξ ολοκλήρου σε ευρήματα της αρχαικής έρευνας που έλαβε χώρα στα πλαίσια του ερευνητικού προγράμματος. Εκτός όμως από τις ανακοινώσεις που πήγαζαν από τις συμβατικές υποχρεώσεις των ερευνητών, η Δράση 1 παρήγαγε και μία σημαντική επιστημονική δημοσίευση σε διεθνές ακαδημαϊκό περιοδικό. Ο συντάκτης της δημοσίευσης είναι ο Καθηγητής Νίκος Μαραντζίδης, επιστημονικά υπεύθυνος του προγράμματος. Ο τίτλος είναι “The Greek Civil War (1944-1949) and the International Communist System” και το εν λόγω επιστημονικό περιοδικό είναι το διεθνούς φήμης Journal of Cold War Studies (Τόμος 15, Αριθμός 4, σσ. 25-54).

Όσον αφορά τα υπόλοιπα παραδοτέα διάχυσης, κεντρικό ρόλο παίζει η δημιουργία της ιστοσελίδας του προγράμματος, στη διεύθυνση <http://www.coldwar.gr>. Ερευνητές, αλλά και το ευρύ κοινό, μπορούν να επωφεληθούν από την πληθώρα δημοσιεύσεων που έχουν αποθηκευτεί στον φιλόξενο ιστοχώρο, από τη σχετική βιβλιογραφία, μέχρι συγκεκριμένο αρχαικό υλικό, και, βέβαια, όλα ανεξαιρέτως τα παραδοτέα διάχυσης σε μορφή pdf.

Εκτός λοιπόν από τις ανακοινώσεις του παραδοτέου 1.5.1, οι Δράσεις 1 και 3 σε συνεργασία παρήγαγαν έναν συλλογικό τόμο με τίτλο «Οι Πολιτικοί πρόσφυγες του Εμφυλίου Πολέμου: Κοινωνικές και Πολιτικές Προσεγγίσεις», αποτελούμενο από πέντε ξεχωριστά κεφάλαια, υπό την επιμέλεια των μελών της ερευνητικής ομάδας, Γιώργου Αντωνίου και Στάθη Καλύβα. Ο υπεύθυνος του προγράμματος, Καθηγητής Νίκος Μαραντζίδης, υπογράφει την εισαγωγή του τόμου, ενώ οι τίτλοι και οι συγγραφείς των επιμέρους κεφαλαίων είναι οι εξής:

Κεφάλαιο 1:

ΕΛΛΗΝΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΣΤΗ ΛΑΪΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ – Κατερίνα ΤΣΕΚΟΥ & Τάσος ΧΑΤΖΗΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

Κεφάλαιο 2:

ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΣΤΗ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ – Σπυρίδων ΣΦΕΤΑΣ &
Ιάκωβος ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

Κεφάλαιο 3:

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΤΗΣ ΡΟΥΜΑΝΙΑΣ, 1948 – 1956 –
Απόστολος ΠΑΤΕΛΑΚΗΣ & Πάυλος ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

Κεφάλαιο 4:

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΤΗΣ ΠΟΛΩΝΙΑΣ – Angelica WUDALAS

Κεφάλαιο 5:

ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΣΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ – Ηλίας Γ. ΣΚΟΥΛΙΔΑΣ

Στα πλαίσια του Παραδοτέου 1.5.3, η Δράση 1 παρήγαγε μία μονογραφία με τίτλο «ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΤΗΣ ΣΤΑΖΙ: ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΚΡΑΤΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΛΑΟΚΡΑΤΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ». Συγγραφείς της μονογραφίας, που σκοπό έχει να ρίξει φως στη λιγότερο μελετημένη περίπτωση σε σχέση με τις κοινότητες των πολιτικών προσφύγων που μετά το τέλος του Εμφυλίου Πολέμου διασκορπίστηκαν στις χώρες του ανατολικού συνασπισμού, είναι οι ερευνητές Στράτος Δορδανός και Βάιος Καλογρηάς.

Τέλος, αν και αυτό δεν συμπεριλαμβανόταν στις συμβατικές υποχρεώσεις του έργου, παρήχθησαν και αναρτήθηκαν στην ιστοσελίδα του προγράμματος δύο συλλογικοί τόμοι. Ο πρώτος τόμος αφορά μεταφρασμένο αρχειακό υλικό υπό την επιμέλεια των ερευνητών Στράτου Δορδανά και Ελένης Πασχαλούδη, με τίτλο:

«Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΩΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ ΣΤΟΝ ΨΥΧΡΟ ΠΟΛΕΜΟ: ΑΝΕΚΔΟΤΕΣ ΑΡΧΕΙΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΥΓΓΑΡΙΑ, ΤΗΝ ΠΟΛΩΝΙΑ, ΤΗΝ ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΙΑ, ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΣΟΒΙΕΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ».

Τη σχετική έρευνα και μετάφραση διεκπεραίωσαν οι εξής ερευνητές:

Ουγγαρία – Nikosz FOKASZ

Πολωνία – Angelica WUDALAS

Τσεχοσλοβακία – Katerina KRALOVA και Κωνσταντίνος ΤΣΙΒΟΣ

Ανατολική Γερμανία – Στράτος ΔΟΡΔΑΝΑΣ και Βάιος ΚΑΛΟΓΡΗΑΣ

Σοβιετική Ένωση – Βικτώρια ΟΥΡΟΥΜΙΔΟΥ και Ίριμα ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

Ο δεύτερος συλλογικός τόμος – επίσης αναρτημένος στην ιστοσελίδα του προγράμματος – έχει να κάνει με τον Τύπο, και ο τίτλος του είναι:

«Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ ΣΤΟΝ ΔΙΕΘΝΗ ΤΥΠΟ».

Οι επιμελητές του τόμου είναι ο Νίκος Μαραντζίδης και η Ελένη Πασχαλούδη, ενώ η εισαγωγή έχει γραφεί από τον Ευάνθη Χατζηβασιλείου. Τα επιμέρους κεφάλαια και οι συγγραφείς τους είναι ως εξής:

Ο Ελληνικός Εμφύλιος Πόλεμος στον Ρωσικό Τύπο: Η Οπτική της Εφημερίδας Πράβντα – Έρμα ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ και Βικτώρια ΟΥΡΟΥΜΙΔΟΥ

Ο Ελληνικός Εμφύλιος Πόλεμος στον Τύπο της Πολωνίας – Angelica WUDALAS

«Δημοκρατικός» ή «Μοναρχοφασίστας»; Γλωσσική Δομή των Άρθρων που Δημοσιεύτηκαν στον Ουγγρικό Τύπο Σχετικά με τον Ελληνικό Εμφύλιο Πόλεμο – Nikosz FOKASZ

Ο Ελληνικός Εμφύλιος Πόλεμος στον Τσεχοσλοβακικό Τύπο – Κωνσταντίνος ΤΣΙΒΟΣ

Αφηγήσεις για τον Ελληνικό Εμφύλιο Πόλεμο στον Αλβανικό Τύπο – Ηλίας ΣΚΟΥΛΙΔΑΣ

Ο Ελληνικός Εμφύλιος Πόλεμος στον Γιουγκοσλαβικό Τύπο – Σπυρίδων ΣΦΕΤΑΣ & Θανάσης ΛΟΥΠΙΑΣ

Ο Ελληνικός Εμφύλιος Πόλεμος 1946-1949 στον Ρουμανικό Τύπο – Παύλος ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ & Απόστολος ΠΑΤΕΛΑΚΗΣ

Το Δόγμα Τρούμαν στον Αμερικανικό και στον Βρετανικό Τύπο – Γιάννης ΣΑΚΚΑΣ

Το Ελληνικό Ζήτημα στον ΟΗΕ μέσα από τον Βρετανικό Τύπο κατά τη Διάρκεια του Εμφυλίου Πολέμου (1946-1949) – Κωνσταντίνα ΜΠΟΤΣΙΟΥ

Το Τέλος του Εμφυλίου Πολέμου μέσα από τον Βρετανικό Τύπο – Χρήστος ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ

Όψεις του Ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου και Γαλλικός Τύπος, 1944-1949: Η Περίπτωση της Εφημερίδας Le Monde – Σοφία ΠΑΠΑΣΤΑΜΚΟΥ

ΔΙΑΧΥΣΗ ΔΡΑΣΗΣ 2

Στα πλαίσια της Δράσης 2 έλαβαν χώρα πέντε εισηγήσεις σε ελληνικά και διεθνή συνέδρια, και μία δημοσίευση σε διεθνές περιοδικό, σύμφωνα με τις συμβατικές υποχρεώσεις των ερευνητών που συμμετείχαν στο παραδοτέο 2.5.1. Η πλήρης λίστα των παραδοτέων βρίσκεται στον Πίνακα 3.

Πίνακας 3: Ανακοινώσεις/Δημοσιεύσεις Δράσης 2.

ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ	ΤΙΤΛΟΣ	ΣΥΝΕΝΔΡΙΟ/ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ	ΤΟΠΟΣ/ΦΟΡΕΑΣ	ΗΜ/ΝΙΑ
Iatrides, John	The Search for a “Strong Man” Government and the “Papagos Solution”	Η Ελλάδα στον Ψυχρό Πόλεμο: Από την Απελευθέρωση μέχρι το 1989. Διεθνές πλαίσιο και εσωτερικές εξελίξεις	Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη, Ελλάδα	13.11.15
Καλογρηάς, Βάιος	Τα γερμανικά κόμματα και η ελληνική μεταπολίτευση: Οι σχέσεις της CDU και της SPD με τη Νέα Δημοκρατία και το ΠΑΣΟΚ (1974-1981)	Η Ελλάδα στον Ψυχρό Πόλεμο: Από την Απελευθέρωση μέχρι το 1989. Διεθνές πλαίσιο και εσωτερικές εξελίξεις	Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη, Ελλάδα	14.11.15
Κούμας, Μανόλης	Cold War Dilemmas, Superpower Influence, and Regional Interests: Greece and the Palestinian Question, 1947-49	Journal of Cold War Studies	-	-
Μπότσιου, Κωνσταντίνα	Greece's Road to European integration: from Cold War frontline state to EC/EU-membership	Greece From the Cold War to the Financial Crisis and Beyond: European Dynamics and National Developments	Κοπεγχάγη, Δανία, Danish Institute for International Studies	02.06.14
Χ΄βασιλείου, Ευάνθης	Cold War Allegiances and Societal Pressures: Post-war Reconstruction and Greece's Position in the International Economic System	Greece From the Cold War to the Financial Crisis and Beyond: European Dynamics and National Developments	Κοπεγχάγη, Δανία, Danish Institute for International Studies	02.06.14
Χουρχούλης, Διονύσης	Cold War Tension, Regional Pressures, Intra-allied Disputes, and the Abortive Efforts to Establish a Mediterranean Defense Pact, 1946-50	British International History Group: Twenty Sixth Annual Conference	Λονδίνο, Ηνωμένο Βασίλειο, London School of Economics and Political Science	05.09.14

Επιπλέον, αν και δεν αποτελούσε συμβατικό απαιτούμενο, ο Ε. Χατζηβασιλείου δημοσίευσε το άρθρο «Propaganda, Internal Security and Alliance Politics: Greek Proposals to NATO in the 1950s», στο επιστημονικό περιοδικό *Intelligence and National Security*, 30/1 (2015), σσ. 137-158. Το άρθρο εξετάζει την ελληνική συμβολή στη νατοϊκή συζήτηση περί προπαγάνδας και ψυχολογικού πολέμου στη δεκαετία του 1950.

Όπως φαίνεται στον πίνακα 3, ο Ε. Κούμας, δημοσίευσε το άρθρο «Cold War Dilemmas, Superpower Influence, and Regional Interests: Greece and the Palestinian Question, 1947-49», το επιστημονικό περιοδικό *Journal of Cold War Studies*. Πρόκειται για μια μελέτη που θέτει σε ευρύτερη βάση το ζήτημα της εξάρτησης και το ερώτημα του περιθωρίου που διέθετε η ελληνική πολιτική για ανάληψη πρωτοβουλιών κατά την πρώτη φάση του Ψυχρού Πολέμου.

Ως προς τη συμμετοχή σε διεθνή συνέδρια, καταγράφηκαν οι ακόλουθες ανακοινώσεις (βλ. Πίνακας 3):

Δ. Χουρχούλης, «Cold War Tension, Regional Pressures, Intra-allied Disputes, and the Abortive Efforts to Establish a Mediterranean Defence Pact, 1946-50», στο twenty sixth annual conference of the British International History Group (BIHG), London School of Economics and Political Science (LSE), 4-6 Σεπτεμβρίου 2014. Πρόκειται για μια δυναμική σύναψη των εθνικών, περιφερειακών και διεθνών εξελίξεων κατά την έναρξη του Ψυχρού Πολέμου.

Ε. Χατζηβασιλείου: «Cold War Allegiances and Societal Pressures: Post-war Reconstruction and Greece's Position in the International Economic System», και Κ. Μπότσιου: «Greece's Road to European Integration: from Cold War Frontline State to EC/EU-Membership» στο συνέδριο «Greece from the Cold War to the Financial Crisis and beyond: European dynamics and national developments», που διοργανώθηκε από το Danish Institute for International Studies (DIIS) σε συνεργασία με το Saxo-Institute at University of Copenhagen και την πρεσβεία της Ελλάδας, Κοπεγχάγη, 2 Ιουνίου 2015. Και οι δύο ανακοινώσεις κινήθηκαν στο πλαίσιο που επελέγη στο πρόγραμμά μας, δηλαδή να εκφύγουν από τη μελέτη των διπλωματικών γεγονότων, και να αναζητηθεί η διάδραση μεταξύ των θεσμικών διαδικασιών και των οικονομικών εξελίξεων ευρύτερα στον δυτικό κόσμο, τη συναφή συμμετοχή της Ελλάδας καθώς και τις επιπτώσεις τους σε αυτήν.

Το δεύτερο παραδοτέο (Παραδοτέο 2.5.2, βλ. Πίνακα 1) είναι ο συλλογικός τόμος που

δημοσιεύει η Δράση 2 για την Ελλάδα τη Δύση και τη Μεσόγειο, 1945-1962, με επιμέλεια των Ιωάννη Σακιά και Κωνσταντίνος Μπότσου. Στον τόμο αυτόν, την εισαγωγή, με κριτικές παρατηρήσεις για την πορεία της ελληνικής ιστοριογραφίας καθώς και με παρουσιάσεις των άρθρων, έχει συντάξει ο Ι.Ο. Ιατρίδης. Ακολουθούν τα άρθρα:

Του Ευάνθη Χατζηβασιλείου, σχετικά με την λειτουργία του «ψυχροπολεμικού εκσυγχρονισμού» στην ελληνική περίπτωση, που αποτιμά τις διαδικασίες που επέτρεψαν, στη δεκαετία του 1950 και με ουσιαστική εμπλοκή των δυτικών θεσμών, την έξοδο από την ευρύτερη κρίση στην οποία είχε εισέλθει η χώρα μετά τη χρεωκοπία του 1932.

Ε. Κούμας, «Το πρόβλημα της ελληνικής ασφάλειας και η ίδρυση του Ο.Η.Ε.». Το άρθρο εξετάζει την ελληνική πολιτική ως προς την ίδρυση του διεθνούς οργανισμού, στο πλαίσιο της αναζήτησης ασφάλειας για τη χώρα μετά από έναν ακόμη παγκόσμιο πόλεμο.

Δ. Χουρχούλης, «Πριν την ένταξη στο ΝΑΤΟ: Η ελληνική αναζήτηση ασφάλειας και οι προσπάθειες για την προώθηση της δημιουργίας ενός Μεσογειακού συμφώνου, 1947-1950». Έχοντας συμβουλευθεί σειρά ελληνικών και διεθνών αρχειακών πηγών, ο συγγραφέας εξετάζει τις διαβουλεύσεις για τη μεσογειακή ασφάλεια έως την εποχή κατά την οποία η Ελλάδα και η Τουρκία επέλεξαν την ένταξη στο ΝΑΤΟ.

Ι. Σακιάς, «Η Ελλάδα, η Δύση και ο Αραβικός Κόσμος, 1947-56». Το άρθρο αποτιμά την πολιτική της Ελλάδας ως προς τους Άραβες και το Μεσανατολικό ζήτημα, από την εποχή της δρομολόγησης της διχοτόμησης στην Παλαιστίνη έως την κρίση του Σουέζ.

Σ.-Π. Καράβης, «Οι πολιτικές σχέσεις της Ιταλικής Δημοκρατίας με το Βασίλειο της Ελλάδας την περίοδο 1947-1953». Ο συγγραφέας, βασισμένος στα ιταλικά αρχεία, αποτιμά τις προσπάθειες για υπέρβαση των τραυμάτων του πολέμου (κατά τον οποίο οι δύο χώρες είχαν βρεθεί σε αντιμαχόμενα στρατόπεδα, ενώ η Ιταλία είχε επιτεθεί στην Ελλάδα), από τη σύναψη της ιταλικής Συνθήκης Ειρήνης έως την ανταλλαγή επισκέψεων το 1953 σε επίπεδο πρωθυπουργών.

Β. Καλογρηάς, «Η αποκατάσταση των ελληνο-δυτικογερμανικών σχέσεων κατά τη διακυβέρνηση Παπάγου, 1952-5». Βασισμένος στην έρευνά του στα γερμανικά αρχεία, ο συγγραφέας εξετάζει μια περίοδο κρίσιμη για την αποκατάσταση των ελληνογερμανικών σχέσεων, έως τα μέσα της δεκαετίας του 1950.

Κωνσταντίνα Μπότσιου, «Οι ΗΠΑ και η ελληνική συμμετοχή στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, 1958-1961». Το άρθρο, χρησιμοποιώντας νέο αρχειακό υλικό από τη βρετανική πλευρά και την Ευρωπαϊκή Ένωση, αποτιμά μια ελάχιστα ερευνημένη πτυχή της ελληνικής Σύνδεσης με την ΕΟΚ, δηλαδή τη σημασία της διμερούς ελληνοαμερικανικής σχέσης στο πλαίσιο της.

Σοφία Παπαστάμικου, «« Το Ελληνικόν πρόβλημα εντός νέων πλαισίων»: η σύνδεση της Ελλάδας με την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, 1961-1967». Η συγγραφέας, με βάση γαλλικές πηγές και το αρχείο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προσφέρει μια ανάλυση της ελληνικής σύνδεσης όχι μόνον από την ελληνική, αλλά και από την Κοινοτική οπτική, κατά τα σύγχρονα διεθνή πρότυπα της συναφούς μελέτης («Community approach»).

Χρ. Χρηστίδης, «1958. Από την πολιτική κρίση στην αναδιάταξη του πολιτικού σκηνικού: Μία αποτίμηση». Το άρθρο προσφέρει μια συνολική εκτίμηση της αμερικανικής στάσης για τα γεγονότα που οδήγησαν στις εκλογές του 1958, το αποτέλεσμα τους και τις συνέπειές τους στην ένταξη της αντικομμουνιστικής δράσης του κράτους.

Επίσης, η Δράση 2 παρήγαγε και συλλογικό τόμο εγγράφων δυτικών χωρών, που αναρτήθηκε όπως όλοι στην ιστοσελίδα του προγράμματος. Ο τόμος αυτός, με τίτλο “Greece During the Early Cold War: The View from the Western Archives – Documents” αναμένεται να αποτελέσει σημαντικής αξίας ερευνητικό εργαλείο, καθώς παρουσιάζει συνολικά αρχειακό υλικό από διάφορες δυτικές πηγές. Σε αυτόν, ο Ευάνθης Χατζηβασιλείου έγραψε την εισαγωγή, ενώ την επιστημονική επιμέλεια (τελική επιλογή των εγγράφων, στοιχειοθεσία, αντιπαραβολές και διαμόρφωση της τελικής σελιδοποίησης) είχαν οι ακόλουθοι ερευνητές: Σ. Παπαστάμικου (Γαλλία), Β. Καλογρηάς (Γερμανία), Σ.-Π. Καράβης (Ιταλία), Ε. Κούμας (Μ. Βρετανία), Χρ. Χρηστίδης (ΗΠΑ) και Δ. Χουρχούλης (ΝΑΤΟ). Επιπλέον, στην φάση συλλογής του υλικού και πρότασης εγγράφων (ώστε να συλλεχθεί μια μεγάλη ομάδα εγγράφων από την οποία έγινε η τελική επιλογή), καθώς και συμβουλευτικό ρόλο κατά τις σχετικές συναντήσεις της ομάδας διαδραμάτισαν οι Ι. Σακιάς και Κ. Μπότσιου.

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η Δράση 2 συμμετείχε και στην παραγωγή του συλλογικού τόμου με τίτλο «Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ ΣΤΟΝ ΔΙΕΘΝΗ ΤΥΠΟ», με επιμέλεια Νίκου Μαραντζίδη και Ελένης Πασχαλούδη. Στον τόμο αυτόν, μετείχαν οι:

Ε. Χατζηβασιλείου, με τη συγγραφή κριτικής εισαγωγής, που επικεντρώθηκε στη διεθνή φύση

και λειτουργία του ελληνικού εμφυλίου πολέμου στο πλαίσιο της αλυσίδας των γεγονότων που συγκρότησαν το μείζον διεθνές γεγονός της έναρξης του Ψυχρού Πολέμου, ενώ ταυτόχρονα προσέφερε μια περιγραφή και κριτική αποτίμηση των κειμένων του τόμου.

Ο Ιωάννης Σακκάς με το άρθρο «Το Δόγμα Τρούμαν στον αμερικανικό και στον βρετανικό Τύπο». Το άρθρο αυτό χρησιμοποιεί πηγές από τις δύο δυτικές χώρες που περιγράφουν μια περίπλοκη διαδικασία, καθώς η έγκριση του Δόγματος δεν ήταν τόσο αυτονόητη όσο συχνά αναφέρεται, ενώ προκάλεσε και σημαντικές εσωτερικές διαφωνίες στις ΗΠΑ και τη Βρετανία.

Η Κωνσταντίνα Μπότσιου με το άρθρο «Το Ελληνικό Ζήτημα στον ΟΗΕ μέσα από τον βρετανικό Τύπο κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου (1946-1949)». Το άρθρο περιγράφει και αποτιμά τη στάση του βρετανικού Τύπου, εφημερίδων διαφορετικών πολιτικών αποχρώσεων, σχετικά με τις καταγγελίες της ελληνικής κυβέρνησης στον ΟΗΕ για ανάμιξη των γειτονικών βαλκανικών χωρών στην ελληνική εσωτερική σύγκρουση. Το θέμα της παρέμβασης του ΟΗΕ είχε έως τώρα μελετηθεί ως διπλωματικό ζήτημα, όχι όμως από τη σκοπιά της δυτικής κοινής γνώμης.

Ο Χρήστος Χρηστίδης με το άρθρο «Το τέλος του εμφυλίου πολέμου μέσα από τον βρετανικό Τύπο». Ο συγγραφέας επισημαίνει ότι ο βρετανικός Τύπος ξεπέρασε την αρχική αμφιθυμία του έναντι των ελληνικών ζητημάτων και υποστήριξε ένθερμα την φιλοδυτική πλευρά, αλλά ήδη πριν από τη λήξη των εχθροπραξιών τόνιζε πως το ζητούμενο δεν ήταν απλώς μια στρατιωτική νίκη, αλλά η αντιμετώπιση των προβλημάτων και των κοινωνικών/πολιτικών ελλειμμάτων που είχαν προκαλέσει την εσωτερική σύγκρουση.

Η Σοφία Παπαστάμικου («Όψεις του ελληνικού εμφυλίου πολέμου και γαλλικός Τύπος, 1944-1949: η περίπτωση της εφημερίδας Le Monde») επικεντρώνεται στις διακυμάνσεις στη στάση μιας κομβικής σημασίας εφημερίδας σε μια ευρύτερη περίοδο, καταδεικνύοντας την κρισιμότητα της Γαλλίας ως εργαστηρίου της ευρωπαϊκής πολιτικής κουλτούρας.

ΔΙΑΧΥΣΗ ΔΡΑΣΗΣ 3

Στα πλαίσια της Δράσης 3 έλαβαν χώρα τέσσερις εισηγήσεις σε ελληνικά και διεθνή συνέδρια, σύμφωνα με τις συμβατικές υποχρεώσεις των ερευνητών που συμμετείχαν στο παραδοτέο 3.5.1. Η πλήρης λίστα των παραδοτέων βρίσκεται στον Πίνακα 4.

Πίνακας 4: Ανακοινώσεις/Δημοσιεύσεις Δράσης 3.

ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ	ΤΙΤΛΟΣ	ΣΥΝΕΝΔΡΙΟ/ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ	ΤΟΠΟΣ/ΦΟΡΕΑΣ	ΗΜ/ΝΙΑ
Μιχαηλίδης, Ιάκωβος	Οι «Όμηροι» των Δεκεμβριανών στη Γιουγκοσλαβία	Δρόμοι του Δεκεμβρίου: από τον Λίβανο στην Αθήνα, 1944	Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης	06.12.14
Σκουλίδας, Ηλίας	Ελλάδα και Intelligence Studies: οι δίκες στα Τίρανα	Η Ελλάδα στον Ψυχρό Πόλεμο: Από την Απελευθέρωση μέχρι το 1989. Διεθνές πλαίσιο και εσωτερικές εξελίξεις	Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη, Ελλάδα	13.11.15
Σφέτας, Σπυρίδων	Συγκριτική θεώρηση της ελληνικής και γιουγκοσλαβικής αντίστασης: Τα Δεκεμβριανά και η στάση της Βουλγαρίας και Γιουγκοσλαβίας	Δρόμοι του Δεκεμβρίου: από τον Λίβανο στην Αθήνα, 1944	Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης	06.12.14
Τσέκου, Αικατερίνη	The Greek refugees in Eastern Europe, 1945 – 1989	Polish-Greek seminar: Polish People’s Republic and the civil war in Greece	Institute of National Remembrance, Στεττίνο, Πολωνία	14.06.13

Τον Δεκέμβριο του 2014 οι ερευνητές Ιάκωβος Μιχαηλίδης και Σπυρίδων Σφέτας πραγματοποίησαν ανακοινώσεις («Τα Δεκεμβριανά και οι γειτονικές χώρες» και «οι όμηροι των Δεκεμβριανών στη Γιουγκοσλαβία» αντίστοιχα) στα πλαίσια συνεδρίου για τη συμπλήρωση 70 χρόνων από τα Δεκεμβριανά που πραγματοποίησε το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του ΑΠΘ. Σημαντικό είναι να επισημανθεί ότι και άλλοι ερευνητές (Γάσος Χατζηαναστασίου, Ευάγγελος Κατσάρας, Παύλος Βασιλειάδης, Αικατερίνη Τσέκου και Ηλίας Σκουλίδας) συμμετείχαν με ανακοίνωση («Διαρρηγνύοντας το παραπέτασμα: συνοριακά επεισόδια μεταξύ Ελλάδας και Βουλγαρίας από 1η Αυγούστου 1949 μέχρι τέλη Φεβρουαρίου 1950», «Οι Έλληνες πολιτικοί πρόσφυγες στην Αλβανία», «Οι «προτάσεις Στόικα» (1957 και 1959) μέσα από το πρίσμα των ελληνορουμανικών σχέσεων», «Κρατική Ασφάλεια» και «Έλληνες πολιτικοί πρόσφυγες στη Λαϊκή Δημοκρατία της Βουλγαρίας, 1948-1950», «Ελλάδα και Intelligence Studies: οι δίκες στα Τίρανα» αντίστοιχα) στο συνέδριο που οργάνωσε το Πανεπιστήμιο Μακεδονίας με θέμα «Η Ελλάδα στον Ψυχρό Πόλεμο. Από την Απελευθέρωση μέχρι το 1989», το Νοέμβριο του 2015, μεταξύ άλλων σχετικών ανακοινώσεων σε άλλα ελληνικά και διεθνή συνέδρια.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Ο ερευνητικός στόχος του έργου με τίτλο «ΘΑΛΗΣ-ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ- Η Ελλάδα από τον Β' Παγκόσμιο στον Ψυχρό Πόλεμο. Διεθνείς Σχέσεις και εσωτερικές εξελίξεις» με κωδικό ΟΠΣ 380436, επετεύχθη στον μέγιστο βαθμό. Οι προσπάθειες διάχυσης των ερευνητικών συμπερασμάτων όχι μόνο εκπλήρωσαν τις συμβατικές υποχρεώσεις του προγράμματος, αλλά τις υπερέβησαν, τόσο με επιπλέον συμμετοχές σε ελληνικά και διεθνή συνέδρια, αλλά και με δημοσιεύσεις σε σημαντικά επιστημονικά περιοδικά του εξωτερικού. Είναι πεποίθησή μας ότι η ιστοσελίδα του προγράμματος, τόσο λόγω του βιβλιογραφικού και αρχειακού υλικού αλλά και λόγω των δημοσιεύσεων που έχουν αναρτηθεί σε σχέση με τα παραδοτέα διάχυσης, θα συνεχίσει να αποτελεί για πολλά χρόνια σταθμό για την παραγωγή έρευνας πάνω στις σχέσεις του ελληνικού κράτους με τον υπόλοιπο κόσμο κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου.

ΤΕΛΟΣ

